

Gregor, Alois

## Olomoucké povídky

*Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná. 1958, vol. 7, iss. D5, pp. 160-161*

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/108789>

Access Date: 02. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

<sup>3</sup> Na tyto nedostatky v hodnocení umělecké stránky kroniky upozornil v posledních letech několikrát prof. Dr. Josef Hrabák, naposledy v knize *Studie ze starší české literatury* (Praha 1956).

<sup>3</sup> Na sklonku r. 1957 zabývá se touto otázkou nově Mirko Očadlík v práci *Genis Bohemice selator ac indefessus propagator* (vyšla jako soukromý neprodejný tisk autorův). M. Očadlík nepřináší k identifikaci autora kroniky nový materiál, ale snaží se zajímavou, i když ne vždy zcela přesvědčivou interpretací textu, dosavadních názorů na tuto problematiku a historických faktů, známých už dříve jiným badatelům, dokázat, že skladatelem památky byl poslední pražský biskup Jan IV. z Dražic (†1343).

**Olomoucké povídky.** Příspěvek ke studiu vývoje staročeské zábavné prózy. (K vydání připravil, úvodem a poznámkami opatřil Eduard Petřů. SPN 1957, str. 135.)

K významným památkám staročeské zábavné prózy náleží soubor pětácti povídek, který má dnes již ustálený název *Olomoucké povídky*. Jsou zapsány v papírovém rukopise M II 190 Universitní knihovny v Olomouci (fol. 249a—280a), který na předcházejících listech kodexu obsahuje dva české překlady z latiny, a to Zjevení sv. Brigity a O sv. Jeronymovi knihy troje. Eduardovi Petřů, vědeckému pracovníku Universitní knihovny v Olomouci, je třeba připočítati za zásluhu především to, že jako první ve vzpomenuého rukopisu vydal povídky všechny, neboť až doposavad bylo zpřístupněno odtud ukázek jen několik, a to J. Vilikovským v *Próze z doby Karla IV.*, K. J. Erbenem v *II. dílu Výboru a Jos. Jirečkem*, jednak v *Českých sbírkách pohádek* (ČČM 37, 1863), jednak v 1. sv. *Anthologie z literatury české*.

Hlavním účelem posuzované edice, jak zdůrazňuje Petřů, byl pokus zjistit místo Olomouckých povídek ve vývoji staročeské zábavné prózy a dokázat obsahovým rozberem jejich textu, že tu nejde „o exemplá ve vlastním slova smyslu, jak se soudilo dříve v literární historii, ale o přechodný útvar z 15. století, který souvisí s laicisací starší prózy romanticko-didaktické pro potřeby vznikající měšťanské třídy“ (str. 131). Tuto zevrubnou analýzu provádí autor v úvodě své edice (str. 5—20) a možno říci, že se mu zamýšlený důkaz vcelku zdařil. Proti metodickému postupu a proti nedůvodlivosti v úvodě měl bych však jisté námitky. Zaráží mě, že Petřů podceňuje nebo — lépe řečeno — nedoceňuje význam jazykového rozboru Olomouckých povídek. Podle mého soudu správné zhodnocení jazykové stránky má nepochybně vliv na dataci skutečného vzniku Olomouckých povídek; proto nelze souhlasit s autorovým tvrzením, že poměrně malý počet rozkolísaných tvarů v hláskosloví (častější ó nežli uo, převaha nezúženého ie a nediftongisované ú) není pro dataci rozhodující. Ani jiné výklady autorovy o jazyku Olomouckých povídek v poznámce 13 na str. 19 nejsou přesvědčivé. Škoda, že Petřů nepřibral k edici těž linguistu, který by provedl důkladný jazykový rozbor Olomouckých povídek. Jistě by se došlo k závěru, že jejich vznik nutno klásti alespoň na začátek 15. století. Petřů sám tuto možnost připouští (str. 19), ale tvrdí, že by to neznamenal nic jiného nežli to, že „proces zlaičťování literárního druhu začal již dříve“. To je ovšem pravda, ale dřívější vznik povídek je přece pro zdůraznění základní autorovy myšlenky o přechodném prozaickém útvaru Olomouckých povídek mezi exemplá a mezi prózou 16. a 17. stol. neobyčejně důležitý.

Petřů nikde nepoznamenává, jakými zásadami se řídil při prepisu textu. Jen srovnání s povídkami, jež vydal Erben, umožňuje mi říci s jistou pravděpodobností, že si Petřů vedl při transkripci obezřetně, i když jednotlivě vznikají pochybnosti o její správnosti. Úvedu jako příklad srovnání transkripce u Erbena (E) a u Petřů (P). Srov. například v povídce č. 15: Tu svieci, kterůž jí bieše dal, zlámal, polovice sviece vrchní sobě (zuostavil) a zpodnie jí nechal (E) — Tu svieci, kterůž jí bieše dal, zlámal polovice sviece svrchní a zpodnie jí nechal (P); v č. 16: chtějícíeho (E) — chtějícíeho (P); v č. 24: púšť (E) — púšť (P).

S povděkem se sluší uvítati to, že Petřů ve věcných vysvětlivkách netoliko podává poučení o biblických citátech a o méně známých osobách a věcech, ale že otiskuje též latinské paralely k jednotlivým povídkám. Dobré služby mu prokázala zejména kniha J. Klappera, *Erzählungen des Mittelalters in deutscher Übersetzung und lateinischem Urtext*. Ve slovníku jsou pečlivě zaznamenány výrazy, jichž je potřebí k náležitému pochopení textu. Chybí tam toliko spojka *ač* ve významu „jestliže“; místo neutrá *strdi* má být *fem. sred, gen. strdi*; ekvivalent *obět* za *ofera* je poněkud nejasný; podle Gebauerova Slovníku staročeského i Šimkova Slovníčku staré češtiny bylo by lépe voliti hesla některých adjektiv v podobě lichevní, svrchní ap. místo lichevnie, svrchnie atd. Užitečný je též rejstřík základních motivů (i jmenný), například: *Čarodějnice* rozvádí manžely na návod ďábla (35 = číslo povídky); *Eusebius* (33), *Flandry* (8) apod. Do edice se vloudily bohužel

tiskové chyby. Většina z nich je opravena na vloženém zvláštním listě. Toto opatření nepokládám však za praktické, neboť list může snadno vypadnout. Vhodnější by bylo otisknouti errata na konci knihy. Na závěr upozorňuji ještě na dvě jiná nedopatření: bajky chybí m. spr. chybějí (13, ř. 3 zdola); nápis povídky č. 17 na str. 113 má zníti: Tuto se opět o jednom mládenci přeše divná rozprávka.

Al. Gregor

**Eduard Petřů:** *Soupis díla Petra Chelčického a literatury o něm.* (Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1957.)

Velkým usnadněním literárního zkoumání je dobrá bibliografie, protože pomáhá k rychlé a přesné orientaci v studované problematice. Proto si badatelé v oblasti staročeské literatury velmi cení petitových poznámek v Jakubcových Dějinách literatury české, proto se těšíme na připravované Dějiny staročeské literatury, v nichž bude výběrová bibliografie zejména z posledních třiceti let literárněvědné práce, pro něž jsme v Jakubci (I. díl vyšel r. 1929) oporu mít nemohli. Žádoucí by ovšem bylo, kdybychom měli spolehlivou bibliografii aspoň každého významného literárního zjevu. Je potěšitelné, že Státní pedagogické nakladatelství vydalo v poslední době dvě bibliografické práce, věnované dvěma velkým staročeským spisovatelům. Po Bramborově pokusu utřídit spisy našeho světového pedagoga (*Kněžní dílo J. A. Komenského*, 1. vydání 1954, 2. vyd. 1957 — recensováno v České literatuře, roč. III, str. 387—388) pořídil Eduard Petřů bibliografii, týkající se velkého českého sociálního reformátora a náboženského myslitele na sklonku husitství.

Kniha je nejen bibliografií prací Chelčického, ale také soupisem prací o něm. Je proto rozdělena na dvě části. V první uvádí autor v abecedním pořádku nejdříve titul spisu, po případě jeho odchylný název, pak údaje o autorství Chelčického, pokud je odborná literatura řídila, nato spis charakterisuje po stránce obsahové, resp. určuje jeho vztah k jiným traktátům, uvádí dataci, rukopisje díla, jeho incipit a explicit a edice díla v chronologickém pořádku. Petřů si byl dobře vědom toho, že totéž dílo bývalo v literatuře citováno pod různými variačními tituly, a proto uvádí i tyto názvy a odkazuje u nich k základnímu označení. Kromě toho připojuje též abecední rejstřík incipitů s odkazy na příslušný traktát; to jistě ocení každý, kdo pracuje přímo s rukopisem, u něhož chybí název. Uvedeným způsobem jsou v první části knihy zpracovány údaje o 56 pracích Chelčického.

Druhý oddíl obsahuje bibliografii literatury o Chelčickém. Petřů nezvolil ani třídění podle oborů, ani podle doby vzniku, ale řadí práce o Chelčickém podle jmen autorů abecedně a podává jejich charakteristiku. Jsou sem pojaty bez rozdílu práce ediční, monografické i analytické, i jejich recenze a referáty, a to napsané nejen česky, ale i v cizích jazycích. Případně výtece, že práce o Chelčickém měly být uspořádány podle obsahu, brání se Petřů tím, že by se bibliografie velmi rozrostla, protože některé práce by bylo nutno citovat stále znovu. Záslužné je uvedení signatur prací (u knih signatur Universitní knihovny v Olomouci a státních vědeckých knihoven, u časopisů UK v Olomouci, resp. UK v Praze nebo jiných knihoven, pokud časopis olomoucká UK ve svých fondech nemá); autor byl zde veden snahou ulehčit co nejvíce budoucím badatelům obstarávání někdy dosti těžko dostupného materiálu. K základní bibliografii jsou připojeny dva rejstříky, věcný a chronologický, který zaznamenává práce o Chelčickém podle roku vydání a tím dokumentuje zájem různých období o Chelčického a jejich podíl na bádání o něm.

Soupis, který nám Petřů podal, je opravdu svědomitý. Jestliže k němu mám několik připomínek, nechci jimi nikterak zmenšit záslužnost díla.

V první části snad mohl být samostatně (s odkazem na tradiční označení) uveden titul Postily, tj. Kniha výkladu ov spásitelných na čtenie nedělní celého roku věrného a dobrého muže a Čecha Petra Chelčického, a to už proto, že tento titul nesl jednak tisk Pavla Severýna z Kapí Hory z r. 1522 (i z r. 1532), jednak, ovšem v jazykově zmodernisované podobě, edice Benjaminá Košúta z r. 1890.

I když základem druhé části byly autorovi některé bibliografie prací o Chelčickém, zejména Urbánkův soupis v Českých dějinách (Dílu 3. část 3.: Věk poděbradský III. Praha 1930, str. 882—989), musel Petřů provést excerpci v řadě odborných časopisů. Je možno souhlasit s jeho rozhodnutím nezařazovat do bibliografie články novinové (přesto tam několik údajů z denního tisku je, ty však jsou přejaty z bibliografií a nejsou výsledkem autorových excerpcí), problematické je však jeho stanovisko ke zprávám o Chelčickém v literatuře před r. 1800. Tyto zprávy čerpá Petřů ze Šafaříkovy studie o Chelčickém v ČCM 1874 (na str. 174 je tisková chyba: ČCH 1874). Tak se stalo, že jsou uvedeni jen někteří staročestí spisovatelé, např. J. Aquensis, J. Blahoslav, M. Kolín z Chotěřiny, J. Jafet, J. A. Komenský, V. Krasonický, br. Lukáš Pražský, v jejichž díle našel Šafařík